PRZEDBORSKI PARK KRAJOBRAZOWY
PRZEDBÓRZ LANDSCAPE PARK

Przedborski Park Krajobrazowy powstał z inicjatywy Profesorów Romualda Olaczka i Zygmunta Wnuka, którzy byli autorami dokumentacji projektowej. Powołany został w 1988 roku na mocy Uchwał Wojewódzkich Rad Narodowych w Piotrkowie Trybunalskim i w Kielcach. Obecnie leży na terenie dwóch województw: łódzkiego i świętokrzyskiego. Powierzchnia parku wynosi 16550 ha i obejmuje tereny gmin: Przedbórz [woj. łódzkie] oraz Krasocin, Stupia Konecka, Łopuszno i Kluczewsko [woj. świętokrzyskie]. Pełniący funkcję otuliny parku Przedborski Obszar Chronionego Krajobrazu o powierzchni 18461 ha obejmuje dodatkowo niewielkie powierzchnie gmin: Wielgomłyny, Żytno, Masłowice [woj. mikel i Fiałków [woj. świętokrzyskie].

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Symbolem Parku jest zawilec wielkowiatowy na tle symbolicznie ujętych rezerwatów Murawy Dobromierskie i Bukowa Góra. PPK zajmuje najcenniejsze przyrodniczo fragmenty Pasma Przedborsko-Małogoskiego, które stanowi oś parku, oraz Wzgórz Łopuszańskich, Wzgórz Opoczyńskich, Niecki Włoszczowskiej i doliny Pilicy. Najwyższym wzniesieniem parku i województwa łódzkiego jest góra „Fajna Ryba" – 347 m n.p.m., piaskowcowe wzgórze leżące w pobliżu wsi Góry Suche.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Charakteryzujący się wysokim poziomem bioróżnorodności PPK jest ważnym składnikiem Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych w Polsce, a bardzo ważnym w Polsce Środkowej. Największymi walorami parku, decydującymi o jego atrakcyjności są: malownicze i różnorodne krajobrazy – niemal niezmienione przez współczesną cywilizację, cenne przyrodniczo doliny Pilicy i Czarnej Włoszczowskiej, rozległe obszary podmokłe, bogata flora i fauna, obecność wielu punktów widokowych na licznych wzniesieniach, korzystne warunki bioklimatyczne związane z obfitością lasów, stosunkowo czyste wody powierzchniowe, ustronność położenia, przewaga tradycyjnych form gospodarki rolnej, obecność zabytków architektury i regionalnej kultury ludowej.

Pomiędzy Przedborzem a przełomem Czarnej Włoszczowskiej koło wsi Zamoście grzbiet piaskowcowy wznosi się 120 m ponad przyległe od wschodu niziny i 80-100 m ponad faliste i zwydmione obszary po jego zachodniej stronie. Dno przełomu w Zamościu leży na poziomie 220 m, a najwyższe wzniesienia to góra Fajna Ryba [347m], Góra Kozłowa [336m] i Góra Krzemycza [334 m]. Po zachodniej stronie grzbietu piaskowcowego biegnie nieciągły grzbiet wapienny. Na powierzchni ukazują się tylko jego najwyższe kulminacje – Góra Bukowa [335 m n.p.m.] i Góra Krzemyk 332 m n.p.m.] – reszta grzbietu wapiennego ukryta jest pod młodszymi osadami. W południowo-wschodnim odcinku pasma, od wsi Zamoście przez Oleszno po Świdno, grzbiety są niższe i zmienia się ich sekwencja: wapienie zajmują wschodnią część pasma, a piaskowce tworzą grzbiet zachodni. Najwyższe wzniesienie w tej części pasma to Góra Świdzińska [312m n.p.m.]

SIEĆ HYDROLOGICZNA

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Cały obszar Przedborskiego Parku Krajobrazowego leży w zlewni rzeki Pilicy. Pilica jest też największą rzeką znajdującą się w granicach Parku. Płynie ona peryferyjnie przecinając Otulinę PPK w pobliżu jej zachodniej granicy. Pilica jest najdłuższym lewobrzeżnym dopływem Wisły. Jej źródła znajdują się na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. Długość całkowita wynosi 319 km, zaś powierzchnia dorzecza 9278 km².

Wodowskaz na Pilicy znajdujący się w Przedborzu, na 201,4 km biegu rzeki do ujścia, zamyka zlewnię o powierzchni 2536 km². W granicach otuliny Parku, od miejsca wpłynięcia na jej teren do miasta Przedborza, rzeka płynie południkowo. W rejonie Przedborza Pilica tworzy ostro zarysowany przełom przez Pasmo Przedborsko – Małogoskie. Szerokość doliny wynosi w tym rejonie 1,5 km. Rzeka do tej pory nie została uregulowana, płynie więc naturalnym korytem silnie meandrując i tworząc starorzecza.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Największym prawobrzeżnym dopływem Pilicy w obrębie Park jest rzeka Czarna zwana również Czarną Włoszczowską. Rzeka ta odwadnia przewazającą część Przedborskiego Parku Krajobrazowego. Jest rzeką osobliwą, którą tworzą 3 lub 4 rzeki mające własne nazwy. Górną część jej dorzecza tworzy podmokła Niecka Zabrodzka, mająca ogólne pochylenie w kierunku zachodnim. Ponieważ na drodze swobodnego odpływu wód w tym kierunku stoi Pasmo Przedborsko – Małogoskie, wody gromadzą się w niecce. Od północy płynie Czarna Pilczycka, a od południowego wschodu Czarna Mieczyńska. Obie mają minimalny spadek [mniej niż 0,1 ‰], do niedawna ich koryta błądziły wśród rozległych bagien i torfowisk. Obecnie Czarna Pilczycka jest skanalizowana, a większość bagien osuszona. Równolegle do Czarnej Mieczyńskiej wykopano kanał odwadniający, zwany Nową Czarną, który przyjął większość przepływu wód. Nowa Czarna, Czarna Mieczyńska oraz połączone wcześniej na północy Czarna Pilczycka i Potok Borowa niosą wspólnie wody, od bramy przełomu koło wsi Żelęcica- Zamoście, pod nazwą Czarna Włoszczowska. Warto wspomnieć, że wody Czarnych są rzeczywiście ciemniejsze od wód Pilicy [stąd nazwa]. Jest to efekt nie tyle działalności ludzkiej w sensie zanieczyszczenia ściekami, co przede wszystkim wypłukiwania znacznych ilości związków humusowych z obszarów torfowisk, występujących w dolinach. Te zakwaszone wody w okresach wezbrań i związanego z tym burzliwego przepływu ulegają spienieniu.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Charakterystycznym składnikiem Parku są torfowiska oraz obszary podmokłe. Są to niestety najbardziej zagrożone i najszybciej znikające ekosystemy PPK. Jeszcze kilkadziesiąt lat temu zajmowały setki hektarów. Największy wpływ na niszczenie torfowisk miały melioracje, w wyniku których osuszono ponad 95% terenów. Konsekwencją są obecne zmiany zachodzące na ocalałych jeszcze torfowiskach. Polegają one na przyśpieszonej sukcesji roślinności, a jej efektem jest zarastanie torfowisk roślinnością krzewiastą.

OCHRONA PRZYRODY

Na terenie Parku najcenniejsze przyrodniczo obszary z bogatą florą i fauną zostały objęte ochroną w formie rezerwatów przyrody, są to:

Rezerwaty

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

„Bukowa Góra" – to najstarszy z rezerwatów na terenie Przedborskiego Parku Krajobrazowego, utworzony w 1959 roku na powierzchni 33,77 ha. Obejmuje on wapienne wzgórze [335 m n.p.m.], znajdujące się w północno- zachodniej części Pasma Przedborsko-Małogoskiego.

Został utworzony dla zachowania jedynego i ostatniego płatu lasu naturalnego na podłożu węglanowym. Występują tutaj, wykształcone w sposób typowy, trzy zespoły lasu bukowego: cieplolubna nawapienna buczyna storczykowa, żyzna buczyna sudecka i kwaśna buczyna niżowa. Drzewostan tworzy buk z domieszką klonu jawora, rzadziej klonu zwyczajnego, grabu, dębu bezszypułkowego i bardzo rzadko występującej lipy szerokolistnej, której tutejsze stanowisko wyznacza północną granicę zasięgu tego gatunku w Polsce. Przeciętny wiek drzewostanu wynosi około160 lat.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Mimo głębokiego cienia, panującego w dniu lasu, w runie występuje wiele roślin tworzących gęsty zielony „dywan": marzanka wonna, przylaszczka pospolita, szczyr trwały, wyka leśna, ząbkiet zwyczajny, czerniec gronkowy, fiołki i wiele innych, a wśród nich wielkie rzadkości w tej części Polski: **obuwik pospolity, lilia złotogłów, zawilec wielokwiatowy, wawrzynek wilczełyko, gnieźnik leśny, żebik koralowy, buławnik czerwony, buławnik wielkokwiatowy, kruszczyk szerokolistny, kruszczyk rdzawoczerwony, kokoczka południowa, głowienka wielkokwiatowa, pluskwica europejska, bluszcz pospolity.**

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

„Murawy Dobromierskie" – rezerwat stepowy pochodzenia antropogenicznego, o powierzchni 35,84 ha utworzony w roku 1989 w celu zachowania nawapiennych muraw i zarośli kseroterminicznych z bogatą i unikalną florą i fauną. Rezerwat obejmuje wzgórza zbudowane z górnojurajskich wapieni płytowych , z których roztacza się wspaniały widok na całą okolicę. Rezerwat jest najbogatszym skupiskiem roślin stepowych w całej północnej części Wyżyny Środkowopolskiej. Do najcenniejszych składników flory należą rzadkie gatunki kseroterminczne oraz liczne gatunki podlegające ochronie, takie jak: **wiśnia karłowata, pluskwica europejska, orlik pospolity, zawilec wielkokwiatowy, ciemiężyk białokwiatowy, goryczuszka orzęsiona, dziewięćsił bezdygowy, aster gawędka, kruszczyk szerokolistny, pierwiosnek lekarski, paprotka zwyczajna, macierzanka pannońska, dzwonek syberyjski.** Warstwę krzewów buduje m. in.: tarnina, jałowiec pospolity, róża dzika, dereń świdwa i ligustr. Stoki rezerwatu porastają także drzewostany sosnowe w wieku 45 lat z domieszką gatunków liściastych. Rezerwat zapewnia doskonate warunki rozwoju wielu gatunkom zwierząt, a szczególnie owadom. Z terenu rezerwatu opisano dwa nowe gatunki owadów dla Polski , są to **zgiętwa i kuliboda**.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

„Piskorzeniec" – największy rezerwat torfowiskowy w Polsce Środkowej, utworzony w roku 1990 na pow. 431,96 ha. Torfowisko obejmuje ekosystemy wysokotorfowiskowe oraz bagienne lasy olchowo-brzezinowe i bór bagienny. Występuje tu kilka zespołów leśnych i zaroślowych oraz kilkanaście zespołów turzycowych i szuwarowych; reprezentujących przegląd roślinności bagiennej od torfowisk niskich przez przejściowe do wysokich. W północno-zachodniej części rezerwatu dominowały do niedawna torfowiska wysokie i przejściowe, których główny zrąb roślinności tworzyły: mszar kępkowo-dołinkowy, mszar z wełnianką pochwowatą i zespół turzycy bagiennej. Obecnie zaktłocone warunki wodne powodują szybkie zarastanie torfowiska. Do gatunków których istnienie na tym torfowisku jest zagrożone, należą: **rosiczka długolistna, rosiczka pośrednia, krusczyk błotny, turzyca bagienna, bagnica torfowa, wierzba borówkolistna, turzyca strunowa.** Na terenie rezerwatu występuje największe w Polsce Środkowej stanowisko paproci salwinii pływającej.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

W skład rezerwatu wchodzą również dwa stawy: "Bolesław" – prawie całkowicie zarośnięty szuwarami oraz staw „Duży" o powierzchni lustra wody około 40 ha.

Rezerwat „Piskorzeniec" zasiedla wyjątkowo bogaty w gatunki świat zwierząt. Występuje w nim 10 gatunków płazów [m.in.: żaba moczarowa, ropucha szara, traszka zwyczajna, ropuchа zielona, kumak nizinny, rzekotka drzewna], 5 gatunków gadów: zmija zygzakowata, padalec, jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna i żaskronec. Ze 110 gatunków ptaków gnieżdżą się tu lub żerują i przebywają na torfowiskach m. in.: bąk, łabędź niemy, żuraw, rycyk, kruk, stonka, remiz, dzięcioł, błotniak stawowy, bocian biały, bocian czarny, czapla siwa, zimorodek. Żałatuje tu bielik, gnieżdżący się w niedalekim kompleksie leśnym „Oleszno". Spośród ssaków atrakcję stanowią łosie i bobry. Z terenu rezerwatu opisano nowy gatunek owada dla Polski – podściankę.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

„Czarna Rózga" – rezerwat leśny, utworzony w roku 1996 na powierzchni 185,60 ha w celu zachowania naturalnych ekosystemów wilgotnych lasów liściastych z licznymi drzewami pomnikowymi oraz gatunkami rzadkich chronionych roślin zielnych. Rezerwat ma za zadanie chronić ten obszar przed zmianami powodującymi osuszenie terenu. W sieci obszarów chronionych Wyżyny Małopolskiej, a także całej środkowej Polski nie ma już nigdzie tak dużej powierzchni mokrych eutroficznych lasów liściastych z całą ich bioróżnorodnością. Rezerwat „Czarna Rózga" uzupełnia tę sieć o obiekt wartości unikatowej. W rezerwacie występują prawie wszystkie gatunki drzew leśnych Polski, gatunkiem dominującym jest olsza czarna, a ponadto rosną tu: jodła, brzoza, buk, dąb szypułkowy, jesion, jawor, klon zwyczajny, sosna, grab i topola osika. W granicach rezerwatu drzewostany są prawie wyłącznie naturalnego pochodzenia. Na florę rezerwatu składa się ponad 300 gatunków. Do najcenniejszych należą rośliny górskie o nielicznych stanowiskach występowania na niżu, takie jak: **widłak wroniec, kokoryczka okółkowa, trybula lśniąca, narecznica szerokolistna.** W rezerwacie rosną następujące gatunki roślin chronionych całkowicie: **wawrzynek wilczełyko, gnieźnik leśny, żebik koralowy, buławnik czerwony, buławnik wielkokwiatowy, kruszczyk szerokolistny, kruszczyk rdzawoczerwony, kokoczka południowa, głowienka wielkokwiatowa, pluskwica europejska, bluszcz pospolity.**

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

„Oleszno" – rezerwat leśny, utworzony w 1970 roku na powierzchni 262,67 ha , obejmujący fragment podmokłych lasów o bardzo bogatym drzewostanie, który porasta rozległe obniżenie w Niecce Zabrodzkiej. Na mokrej glebie rośnie starodrzew zbudowany z wielu gatunków drzew, głównie olszy czarnej, jesiona wyniosłego, dębu szypułkowego, jodły pospolitej, buka zwyczajnego, świerka pospolitego, klonu zwyczajnego i jawora, wiązów, graba zwyczajnego i czereśni zwyczajnej. Olsza i jesion liczą około 150 lat, natomiast buk, dąb szypułkowy i jodła około 170 lat. Podszycie budują liczne podrosty drzew i następujące krzewy: leszczyna, jarzębina, kruszyna, trzmielina zwyczajna, kalina koralowa. Na terenie rezerwatu rosną także dwa skupiska cisów [41 i 12 sztuk]. Obserwuje się tutaj mozaikę tęgu jesionowo-olszowego, grądu niskiego i olsu. Runo jest wielogatunkowe i silnie rozwinięte. Rosną tu między innymi.: **gajowiec żółty, kopytnik pospolity, listera jajowata, buławnik czerwony, kokoryczka okółkowa, liczydło górskie, widłak wroniec, parzydło leśne, orlik pospolity** i inne. Na terenie rezerwatu są dwa gniazda orlika krzykliwego, a regularnie gnieżdżą i wyprowadzają swoje młode bielik i bocian czarny.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

„Ewelinów" – rezerwat częściowy, utworzony w 2006 roku o powierzchni 14,83 ha w celu zachowania rzadkich i zagrożonych gatunków roślin naczyniowych. Obejmuje on fragment lasu o charakterze grądu typowego, porastającego wapienne wzniesienie. Niezwykle interesujące jest runo zielne rezerwatu Ewelinów, w którym stwierdzono występowanie 23 gatunków chronionych i rzadkich, są to: **lilia złotogłów, kruszczyk szerokolistny, orlik pospolity, rutewka orlikolistna, pierwiosnek lekarski, goryczka wąskolistna i kopytnik pospolity**. Drzewostan tworzą: grab, dąb, jodła, sosna i buk. Występuje tu wiele gatunków zwierząt.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Ponadto proponuje się utworzenie czterech nowych rezerwatów, są to: „Czarna Smuga", „Struga" , „Piskorzeniec I" i „Grądy Góry Kozłowej"

Fauna i flora

Flora roślin naczyniowych liczy 944 gatunków roślin naczyniowych, z 62 gatunków objętych ochroną prawną mitek szkarłatny, wiśnia karłowata, sasanka wiosenna, wierzba borówkolistna i fiołek torfowy znajduje się w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin. Trzy gatunki są ściśle chronione w całej Europie: **obuwik pospolity, sasanka otwarta i salwinia pływająca,** 31 jest na czerwonej liście roślin, a 35 gatunków jest zagrożonych wyginięciem.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Ze 167 gatunków mszaków 11 jest na czerwonej liście mszaków zagrożonych w Polsce. Na terenie PPK stwierdzono występowanie 155 gatunków porostów, z których 30 jest chronionych. Dotychczas najlepiej zbadaną grupą zwierząt bezkręgowych są owady. Szacuje się, że występuje tu około 10 tys. gatunków owadów. Iw tym 4 gat. nowe dla Fauny Polski: **podściankа, gnójka, zgiętwa i kulibodа.** Różnorodność zbiorowisk roślinnych sprawia, że odpowiednie warunki do swojego rozwoju znajdują tutaj gatunki południowe [śródziemnomorskie i pontyjskie], borealne jak również gatunki puszczańskie związane z rozległymi kompleksami leśnymi.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

W wodach Pilicy i jej licznych dopływów żyją 23 gatunki ryb w tym chronione **piekielnica, koza** i **różanka.** Herpetofaunę reprezentuje 10 gatunków płazów [m.in. traszka grzebieniasta, kumak nizinny, rzekotka drzewna i 5 gatunków żab] i 5 gatunków gadów z jaszczurką żyworodną, zaskrońcem zwyczajnym i żmują zygzakowatą.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Na terenie Parku stwierdzono występowanie 187 gatunków ptaków w tym 130 gatunków lęgowych . Najbardziej zagrożone z nich to : **bąk, bączek,** bocian czarny, cyraneczka, podgorzałka, trzmielojad, błotniak stawowy, błotniak zbożowy, bielik, orlik krzykliwy, jarząbek, kropiatka, derkacz, żuraw, sieweczka rzeczna, rycyk, krwawodziób, rybitwa zwyczajna, siniak, lelek, zimorodek, dudek, dzięcioł zielonosiwy, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, skowronek borowy, podróżniczek, jarząbatka, muchołówka mała, srokosz, ortolan.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Pośród 39 gatunków ssaków bardzo cenną grupę stanowią nietoperze z nockiem bechsteina, borowcem wielkim i mopkiem.

Liczne występują jeże, wydry, borsuki, kuny leśne, jelenie szlachetne, dziki i sarny.

Powierzchnia 143 zbiorowisk roślinnych świadczy o dużej bioróżnorodności tego obszaru. Ponadto w wielu przydomowych ogrodach zachowało się wiele gatunków i odmian rodzimych drzew i krzewów owocowych. Teren PPK w 65 procentach został włączony do nowej formy ochrony przyrody Sieci Obszarów Natura 2000 obowiązującej w Polsce od 2004 roku na podstawie dyrektyw Unii Europejskie, są to: Specjalny Obszar Ochronny Siedlisk o nazwie Ostoja Przedborska PLH 260004 i na terenie otuliny Dolina Górnej Pilicy PLH 260018. Na terenie Przedborskiego Parku Krajobrazowego znajduje się 50 pomników przyrody w postaci pojedynczych drzew lub ich skupisk, dwa głazy narzutowe z największym „Jedynakiem" o obwodzie części wystającej 11.7 m.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

W Planie Ochrony Przedborskiego Parku Krajobrazowego przewiduje się ustanowienie kolejnych 15 pomników przyrody. Na obszarze Parku objęto ochroną w postaci użytków ekologicznych 56 obiektów, oraz proponuje się utworzenie kolejnych 32. Istniejące użytki ekologiczne to niewielkie kompleksy bagien i torfowisk źródleśnych chroniące cenne składniki fauny i flory [np. z uroczyska Mokry Las opisano nowy gatunek owada dla Polski – grójkę].

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

WYBRANE ZABYTKI I MIEJSCOWOŚCI WARTE ODWIEDZENIA

MIASTO PRZEDBÓRZ

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Kościół parafialny p.w. św. Aleksego z XIV w. – położony na wzgórzu, w najwyższym punkcie miasta. Pierwotny z 1287 r. był fundacją Bolesława Wstydliwego. Obecny zbudowany przez króla Kazimierza Wielkiego z 1341 r. Kościół w stylu gotyckim, w ciągu wieków wielokrotnie przebudowywany, obecnie w większości barokowy. Na placu przykościelnym kapliczka św. Floriana z XIII w. wybudowana po pożarze miasta i kapliczka z figurą św. Franciszka z początku XX w.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Domy mieszkalne o charakterze zabytkowym – zajazd pocztowy przy ulicy Konecklej 20, murowany z XVII/XVIII w., z tego samego okresu karczma [róg Pocztowej i Kieleckiej], murowana, obecnie siedziba Muzeum Ludowego Ziemi Przedborskiej, murowane kamieniczki z XVIII/XIX w., niegdyś okalające rynek z czterech stron, obecnie tylko od strony wschodniej i częściowo północnej. Domy murowane przy ul. Kieleckiej nr 5 i 7 z XIX w. Dom murowany przy ul. Konecklej 16 z XVIII w.. Domy murowane przy ul. Mostowej 23 z XIX w. i 25 z XVIII w. Domy murowane przy ul. Pocztowej 4 z XVIII/XIX w., nr 6 z poł. XIX w., nr 12 i 17/19 z pierwszej połowy XIX w.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Ratusz miejski przy ul. Mostowej 29 – zbudowany w latach 1836 – 30, murowany, późnoklasycystyczny, piętrowy. Obecnie siedziba Urzędu Miejskiego. Na jego ścianie jest tablica upamiętniająca nadanie praw miejskich Łodzi w Przedborzu 29 lipca 1423r. przez Władysława Jagiełłę.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Fragmenty ruin Zamku Kazimierzowskiego - z XIV w. przy ul. Podzamcze 11 i Konecklej 2.

Kapliczki przydrożne - tzw. choleryczne na granicy miasta z XVIII w., mające chronić przed epidemią cholery: przy ul. Podzamcze i przy drodze do Końskich, obie w formie kolumn na cokołach zwieńczone kapliczkami z wnękami pod daszkiem z pierwszej połowy XIX w. Nieopodal Cmentarza Żydowskiego, dojście od ulicy Kanałowej. Przy wjeździe do miasta od strony Kielc [kapliczka słupowa św. Barbary]. Róg ul. Kościelnej i Cmentarnej.

Kapliczki związane z pielgrzymkami pieszymi na Jasną Górę w Częstochowie przy ul. Częstochowskiej – kapliczka pożegnalna pielgrzymek z 1862r. Kapliczka Matki Boskiej przy moście na Pilicy.

ŻELĘCNICA – [gm. Przedbórz], kościół parafialny p.w. św. Mikołaja, murowany z 1869-70 r., organistówka drewniana z ok. 1900 r. W sąsiedztwie cmentarza rzymsko-katolickiego jest chałupa wybudowana z drewna opatowego ciętego na „cegły", ewenement budownictwa nigdzie nie spotykany (obecnie niestety ściany zostały prawie w całości pokryte przez właściciela siding[em]. Obelisk Kazimierza Wielkiego, upamiętniający fakt wypadku króla na polowaniu w tutejszym lesie we wrześniu 1370 r. w wyniku którego doszło do złamania nogi , co przyczyniło się pośrednio do śmierci ostatniego króla z dynastii Piastów. Pomnik wykonany z kamienia pochodzącego spod Góry Chełmo został wystawiony z inicjatywy Z. Wnuka.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

GÓRY MOKRE – [gm. Przedbórz] – na nowej kapliczce rzeźba ludowa św. Jana Nepomucena z XVIII w. Z inicjatywy W. Obarzanka powstało tu Centrum M. Konopnickiej. Corocznie na terenie Gór Mokrych i Przedborza organizowane są w wakacje Światowe Dni Poezji Marii Konopnickiej.

RĄCZKI – [gm. Kluczewsko], wieś ta w XVII w. stanowiła własność stawnego pisarza Jana Chryzostoma Paska, który ożenił się z wdową Łęcką, właścicielką Rączek. Z dawnego zespołu dworskiego zachowały się ruiny murowane z poł. XIX w., budynek gospodarczy mur – drewno z I poł. XIX w., park krajobrazowy o pow. 2,5 ha, na niewielkim cieku jest tu też zarośnięty staw o pow. 0,2 ha. [obecnie w rękach prywatnych]. Ostatnimi właścicielami dworu była rodzina Grabowskich, która w czasie II Wojny Światowej ukrywała ks. Andrzeja Czesława Klimuszkę. Do dworu doprowadzała aleja lipowa, wśród jej kwitnących rośnie najdorodniejsza na terenie PPK lipa drobnolistna o obwodzie 668 cm. Kościół parafialny p.w. św. Trójcy , murowany, zbudowany w latach 1864–65.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

ŁĘPCZYNA WOLA – [gm. Kluczewsko], ruiny zboru ariańskiego, murowane z II poł. XVII w., zniszczone w 1754 r. Na terenie wsi jest mini ZOO i hodowla strusi.

DOBROMIERZ – [gm. Kluczewsko], szczątki parku krajobrazowego o pow. 3,5 ha, w tym 1,6 ha wód [obecnie wyschnięte i zarośnięte] i dwór z XVIII w. ze śladami założenia regularnego; dwór sptonął w 1993r.; aleja lipowa – pomnik przyrody – doprowadzająca do parku.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

KLUCZEWSKO – [gm. Kluczewsko], kościół parafialny p.w. św. Wawrzyńca, murowany, wybudowany w latach 1797 – 1813. Przy kościele murowana plebania z 1920 r. Zabudowania dworskie z XIX w., w tym wozownia, stodoła, rządcówka, spichlerz z XVIII/XIX w. oraz założenie parkowe z XVII w., o pow. 4 ha.

OLESZNO – [gm. Krasocin], kościół parafialny p.w. NPM murowany z 1643–85 r., wczesnobarokowy z wystrojem wczesnobarokowym; znajdują się tu relikty dworu z XVI w. oraz park z dworem murowanym i układem wodnym z XVIII/XIX w. , opasany fosą, ze śladami założenia regularnego. Zabudowania folwarczne murowane z XIX w. We wsi są chałupy wybudowane z drewna opałowego ciętego na „cegły", ewenement budownictwa nigdzie nie spotykany (aktualnie ściany zostały pokryte przez właścicieli deskami).

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

LASOCIN – [gm. Łopuszno], ruiny XIX w. pałacu Niemojewskich. Park otaczający ruiny posiada ciekawe gatunki drzew [mitorząb dwuklapowy, jesion zwyczajny– forma zwisła, jarząb szwedzki].

STANOWISKA – [gm. Kluczewsko], kościół parafialny p.w. św. Jakuba z XV/XV w., przebudowany w XVII w., z zegarem słonecznym na wieży, obok kościoła pomnikowa lipa drobnolistna oraz Stanowiska 38 – kuźnia murowana kamienna z końca XIX w.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

WOLA ŚWIDZIŃSKA – [gm. Krasocin], zespół dworski z XIX w. oraz reszki założenia parkowego.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

RUDA PILCZYCKA – [gm.Słupia Konecka], wpisany do rejestru zabytków zniszczony park krajobrazowy z końca XIX w. W zespole pałacowym ze stuletnim drzewostanem . Przy drodze do Pilczycy rośnie unikalna aleja z orzecha czarnego.

MUZEUM LUDOWE ZIEMI PRZEDBORSKIEJ

Jest jednym z najciekawszych w centralnej Polsce muzeów o charakterze mini skansenu. Powstało w 1986 r. staraniem nauczyciela Szkoły Rolniczej mgr Tadeusza Michalskiego przy udziale młodzieży i poparciu władz miasta oraz społeczeństwa. Mieści się w wyremontowanym siedemnastowiecznym budynku dawnej karczmy. Jego zbiory obejmują kilka tysięcy eksponatów o charakterze etnograficznym i historycznym, które prezentowane są w ramach kilku stałych ekspozycji: podwórze wiejskie z wystawą dawnych narzędzi, wóz i studnia z żurawiem, kącik z macewami po przedborskich Żydach, kuźnia i warsztat bednarski, izba ludowa z XIX w., zanikające rzemiosło, sala z wyrobami tkactwa przedborskiego, bunkier partyzancki z okresu II wojny światowej, dzieje Żydów przedborskich [m.in. szynkwas z dawnego zajazdu], galeria obrazów sakralnych [ok. 200 eksponatów], ekspozycja młyna wodnego typu żarnowego. Czynne: od wtorku do piątku w godz 8.00-13.00 oraz w niedziele w godz. 10.00 –13.00.

Fot. Muzeum Ludowe Ziemi Przedborskiej

TURYSTKA

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Szlak Łącznikowy – oznakowany kolorem czarnym pieszy, Mrowina – Biały Brzeg dł. 11 km, czas przejścia około 3,5 godz. Szlak jest obejściem szlaku niebieskiego z którym łączy się na początku i na końcu.

Szlak Przedborskiego Parku Krajobrazowego – oznakowany kolorem zielonym, pieszy Rączki – Góry Mokre – Piskorzeniec – Wojciechów – Przedbórz dł. 35 km, czas przejścia około 10 godz. Szlak można podzielić na dwie części: pierwsza Rączki, rezerwat Bukowa Góra i Murawy Dobromierskie, Kowale, Góra Krzemycza, Kolonia Boża Wola, Józefów, Góra Fajna Ryba, Góry Suche, Góry Mokre, droga Wojciechów, Borowa, rezerwat Piskorzeniec, Góry Mokre.

Łódzki Szlak Konny im. mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala" – najdłuższy w Europie [ponad 2000 km], dla miłośników turystyki konnej i aktywnej - w ramach projektu „Turystyka w siodle - infrastruktura innowacyjnego i unikatowego produktu turystycznego". Na trasie: 200 ośrodków jeździeckich, 21 punktów postojowych, 1400 tablic informacyjnych, 30 punktów informacyjnych monitorujących turystów i ponad 1000 atrakcji turystycznych. W punktach informacyjnych można wypożyczyć lokalizator, który w wypadku nieszczęśliwego wypadku wyśle służbom ratunkowym informację, pozwalającą zlokalizować turystę. Na terenie PPK fragment długości około 22 km od Przylasek do Krzętowa, czas przejazdu konno ok. 8 godz.

Fot. Przedborski Park Krajobrazowy

Szlak Królewskich Łowów – oznakowany kolorem żółtym, pieszy Przedbórz – Żeleźnica – Oleszno – Krasocin dł. 39,5 km, czas przejścia około 12 godz. Szlak został poprowadzony przez najwyższe wzniesienia Przedborskiego Parku Krajobrazowego. Terytorialnie jest łącznikiem pomiędzy województwami: łódzkim i świętokrzyskim. Cechą szczególną Pasma Przedborsko - Małogoskiego są wybitne walory widokowe. Wynika to z lokalizacji Pasma, należącego do Gór Świętokrzyskich, przed dużym obniżeniem Niecki Włoszczowskiej. Panoramy obserwowane ze wzniesień mają głębokość do 70 km. Nazwa szlaku nawiązuje do historycznie udokumentowanych polowań Polskich Królów [Kazimierz Wielki, Władysław Jagiełło] podczas ich pobytu na zamku w Przedborzu. Szlak atrakcyjny również ze względu na obecność walorów przyrodni